

tagit en mera ingående undersökning av de Kingoska psalmernas förhållande till bönelitteraturen. Ett dylikt studium skulle varit av synnerligt intresse och säkerligen mycket givande. Redan vid en flyktig genomläsning av Siunge-Koor finner man talrika tankar och motiv, som igenkänns från tidens bönelitteratur.

Den kanske mest intressanta delen av professor Andersens inledning är den framställning av danskt fromhetsliv från reformationen till Kingo han giver som bakgrund för sin analys av Kingos fromhetstyp. Det var särskilt två företeelser, som satte sitt särmärke på denna tids fromhet: den såsom reaktion mot den ortodoxa kristendomens säkerhet och ytlighet framträdande botstämningen samt den av engelskt inflytande präglade retoriska förkunnelsen. Andersen påvisar hurasom här på ortodoxiens egen mark växte fram en betydelsefull reformatorisk rörelse, som syftade till en djupare personlig tillägnelse av kristendomen än den som ortodoxiens objektivitet och starka betonande av rätt lära och regelrätt kyrklighet kunde skapa. Framför allt lade den vikt vid fördjupat skuldmedvetande och allvarlig bot. Men då den tillika starkt betonade människans egen totala oförmåga, blev följden en andlig passivitet, som verkade förlamande på det religiösa livet. Denna motvägdes emellertid i viss mån av den samtidigt framträdande »engelska» predikan, som i motsats till den ortodoxa förkunnelsens kyliga objektivitet genom starkare apell till det praktiska fromhetslivet sökte fånga åhörarnas intresse och så väcka dem till sann bot och djupare gudsfruktan.

Inledningens tredje del ägnas åt en analys av Kingos andliga diktning. Någon litteraturhistorisk eller estetisk värdering av psalmerna har professor Andersen icke avsett att giva. Dock bjuder framställningen på många värdefulla bidrag till en sådan. Huvudvikten faller emellertid på teckningen av Kingos fromhetstyp, sådan den framträder i hans psalmer, särskilt i Siunge-Koor, och professor Andersen visar här, huru Kingos andliga diktning är ett samlande uttryck för det värdefulla i hela den föregående kyrkliga utvecklingen efter reformationen.

Sigfrid Estborn.

Recensioner.

Pastoralt.

E. Eidem: Herdabrev till kyrkans tjänare inom Uppsala ärkestift. Sv. Kyrkans Diakonistyrelsens bokförlag. 95 s. kr. 1:75.

»Samling och fördjupning i och omkring det direkt och centralt kristligt-religiösa, det är framför allt detta, som göres oss behov.» Så sammanfattar den nyutnämnde Ärkebiskopen i sitt herdabrev, sin uppfatt-

ning av det kristna och kyrkliga lägets första och väsentligaste krav på kyrkans tjänare.

Den hälsning riktad främst till Ärkestiftets prästerskap, han utfärdad vid sin ämbetsstillträdelse, är det bästa beviset för huru djupt rotad i Ärkebiskop Eidem denna uppfattning av läget är. Ty till samling och fördjupning omkring det direkt och centralt kristligt-religiösa uppfordrar själva herdabrevet, liksom det vill

förhjälpa därtill. Huvudparten av brevet utgör en bibelmeditation över Kol. 3:3. Till denna knyts endast sparsamma antydningar om till prästämbetet och kyrkans yttre liv hörande sidor. Huvudintresset tilldrar sig vad som här säges om predikan och den liturgiska tjänsten. Ett utdrag ur herdabrevets uttalande i det sista stycket meddelas i denna Tidskrifts nummer, med ben. tillåtelse.

Ett originellt herdabrev är det, starkt genom sin personliga stil och sin koncentration kring det centralt kristna.

A. A.

Hymnologi.

Axel Malmberg: Assar Lindeblad. Missionens förste sångare i vårt land. S. K. Diakonistyrelsens Förl. 160 s. Kr. 3:—.

Assar Lindeblad har sjunkit i en oförtjänt glömska. Det finns annars många anledningar att minnas honom: han har givit oss den första Schartaubiografien, vilken alltid kommer att bära klassicitetens prägel, han var Tegnérns vän, protegé och beundrare och han var missionens förste sångare i vårt land.

Det är framför allt det sista draget hos Assar Lindeblad, som lockat stadskommunister Axel Malmberg i Trälleborg till det förtjänstfulla arbetet att ur glömskan framhämta bilden av denne pojkkaktige, evigt studentikose präst, som var så djupt kristen och så äkta konstnärlig.

Levnadsteckningen har många förtjänster, men framför allt kommer den naturligtvis att hälsas med glädje av alla missionsvänner. Detta hindrar dock ingalunda, att även den personhistoriskt intresserade med utbyte kommer att läsa boken. För övrigt kan den anbefallas åt var och en, som intresserar sig för vår Kyrkas historia och dess mera framträdande personligheter.

G. R.

För blandad kör.

Altclassische Messen in stile antico. Nr 11—17. Breitkopf und Härtels Verlag, Leipzig. à RM. 1:50.

Arnold Mendelssohn: Silesius-Motetten à RM. 1:20.

Breitkopf och Härtel har utökat sitt bibliotek »Altclassische Messen», för sopran, alt, tenor och bas med ytterligare sju nummer: två mässor av Hassler (1564—1612) en av vardera Orlando di Lasso (1522—1594), de Viadana (1564—1645) Gabrieli (1510—1586), Felix Anerio (1567—1620). D:r H. Bäuerle har med stor förstäelse redigerat och försett dessa korta mässor med tempobeteckningar och föredragstecken samt överfört dem till modern notation i klaverutdrag. Lämpligheten av detta senare kan visserligen diskuteras, men utgivarens synpunkt att göra dessa små mästerverk tillgängliga för envar är mycket förstäelig och erkännansvärd. Det är också med stor tacksamhet man tager emot dessa nytgivningingar.

Samtliga mässor, alla hållna i mycket knapp form, ha skrivits och även nu utgivits för liturgiskt bruk. Credosatsen har tyvärr i samtliga av olika skäl uteslutits av utgivaren. För den, som vill göra sig förtrogen med 1500-talets kyrkomusikaliska uttryckssätt, äro dessa mässor ett lämpligt studiematerial. De äro för övrigt jämförelsevis lätta att utföra och lämpa sig för våra körer som förstudier till Palestrinas och andra mästars a capellaverk. Jag vill särskilt framhålla den förunderligt sköna »Missa Octavi toni» av Felice Anerio, en lärjunge till Nanino och Palestrinas efterträdare som påvliga kapelletts tonsättare och den ljusa, kärnfulla »Missa brevis» i hypomixolydisk tonart av Francisco Anerio. Utgivaren har i ett förord framlagt sina åsikter om utförandet av gammalklassisk musik, och jag kan ej neka mig att ur detta anföra följande: »Huvudsaken är och förbliver den heliga texten, musiken är det ur det mogna efter-

sinnandet inför textorden framsprungna inklädandet i toner, varför uppgiften vid varje reproduktion är, att liksom utläsa och förstå musiken ur texten. Föredraget av helig musik är därför det yttre, i toner betygade uttrycket för det inre betraktandet av textens ord, grundtonen är helig bönestämning, känslan är väsentligen ödmjukhet och barnslig glädje. — Intonationens renhet, tonens fasthållande, bindande och bärande äro tillräckliga stöd-punkter för ett riktigt, sant och skönt föredrag av äldre sång.»

Samma förlag har också utgivit två motetter av Arnold Mendelssohn: »Jetzt sind die Welt recht neu getan» och »Ich danke dir für deinen Tod», båda välklingande och välskrivna, men utan anspråk på någon större originalitet.

Josef Hedar.

*Diakonistyrelsens hymnserie,
Svenska kyrkans Diakonistyrelsens Bok-
förlag. Lösblad à 10 och 15 öre.*

Särskild uppmärksamhet påfordrar Diakonistyrelsens omedelbart före påsken nyutkomna nummer av den fortlöpande serien av kyrkliga a capella hymner. Fem stycken förnämliga klassiska kompositioner med passionsmotiv. De ha visserligen redan förut funnits tillgängliga i Musica sacra, nämligen: Luther-Gesius: Så får jag nu med fröjd och frid, Bach-Wüllner: Min Frälsare, vad själave och Herzogenberg: Ack, hjärtans ve, Guiseppe Corsi: Adoramus, till vilken Musica sacra även har svensk text och slutligen H. Schütz: Hjälp mig, Jesus. De båda sistnämnda synes anmälaren aldeles särskilt tjänliga att utföras vid nattvardsgång, då man så hava kan, under själva distributionen för att ge någon vila under psalmsången. Dessa nytillkomna fullödiga körverk måste hälsas med största tillfredsställelse.

A. A.

För blandad kör och flera instrument.

J. Rosenmüller: Der 138 Psalm für vier Stimmen, zwei Violinen, Violoncello und Generalbass. Herausgegeben v. Fred. Hamel, Nagels Musik-Archiv Nr. 28. Verlag Adolph Nagel, Hannover. Pris 3:— Mk.

Rosenmüllers namn är icke obekant för vårt lands kyrkosångare. Den som stod med i rikskören i Örebro 1930 glömmmer förvisso icke den stora motetten av denne 1600-talets mästare, som utfördes vid söndagens middagskonsert. Den psalm ur psaltaren, nr 138 i vår svenska bibel, med Gloria Patri, som Fred. Hamel utgivit på Nagels förlag, är en bekantskap som är värd att göras av de körledare, vilka längta efter att vid musikstunder och konserter få föra fram körsaker med instrumental ledsagning, men som icke äga alltför stora resurser i fråga om instrumenterna. Här föreligger nu, man kunde väl kalla den en andlig konsert, av verklig konstnärligt innehåll utan öoverstigliga anspråk på kör eller orkester och med en text som låter sig väl och naturligt infogas i många sammanhang. Vad här har sagts bör emellertid icke tolkas såsom vore psalmen endast tjänlig för en relativ liten kör, eller är något speciellt amatörmässigt. De mera homofont hållna satserna och framför allt den praktfulla sista satsen: Gloria Patri, komma förvisso riktigt till sin rätt först med en något större kör. Det vore värdefullt om en sådan »andlig konsert» införlivades med vår kyrkomusikaliska repertoar.

A. A.

För en röst.

Johann Rosenmüller: Lamentationes Jeremiae Prophetæ. Heft. I, II. Herausgegeben v. Fred. Hamel, Nagels Musikarchiv Nr. 27, 28. Verlag Adolph Nagel, Hannover. Mk. 3:— St.

Vid matutinerna under den stilla veckans onsdag, torsdag och fredag intaga de

till profeten Jeremias skrift fogade klagovisorna platsen för läsningarna. De föredragas på för dem säregna recitationsformler. »Deras framträdande lyriska karaktär och gripande innehåll har förskaffat dem», säger P. Wagner, »ett eget sångsätt.» Detta gäller icke blott den gregorianska stilen. Palestrina och hans skola ha lagt orden till grund för körmusik. Dessa Lamentationes synas ock hava varit bland de första texter som lades till grund för »monodisk» komposition. Med denna nya konststart, som föddes i Italien vid 1600-talets ingång, skall Rosenmüller hava kommit i kontakt under sin långa Italiertid. Även om Rosenmüller i sin framställningskonst här griper tillbaka på de tidigare monodisterna, saknas dock ingalunda starka individuella drag. Av Rosenmüllers tonsättning, som förmodligen omfattade samtliga nio läsningarna, återstå numera sex, vilka av Hamel på ett vederhäftigt sätt nu publicerats. A. A.

Giov. Batt. Riccio: Jubilent omnes. Geistliches Konzert für eine Singstimme (Sopran oder Tenor), Flöte, Violine (oder zwei Violinen), Fagott (oder Violoncello) und Basso Continuo (Orgel oder Klavier). Nagels Musik-Archiv. Kr. 7:—. Verlag Adolph Nagel, Hannover.

På Adolph Nagels förlag, Hannover, utgavs år 1931 denna »solokonsert» ur venetienaren Giovanni Battista Riccios »Divine Lodi Musicali» (1620) av Adam Adrio. Såsom utgivaren i förordet nämner, kan denna konsert närmast betraktas såsom ett monodiskt experiment. Något mästerverk är den inte. Tvärtom verkar den ganska naiv. Dock torde den vara användbar i ganska stor utsträckning, då den ej ställer alltför stora fordringar på sina utövare. Text finnes på både latin och tyska. Solostämman, närmast avsedd för tenor eller sopran, ligger så lågt, att den utan svårighet torde kunna utföras

av en ganska djup bas eller alt. Som instruktionerna på titelbladet säga, kunna lätt blåsinstrumenten (flöjt och fagott) utbytas mot stråkinstrument, vilket torde möjliggöra uppförande i större utsträckning. Med generalbasanvisningarna som grund har piano-(orgel-)stämma förslagsvis utarbetats av Friedrich Blume. Som redan nämnts är denna »konserts» rent musikaliska värde ganska ringa; dock torde den för musikhistorici ej sakna sitt intresse. Den är nämligen (enligt Adrio) ett av de tidigaste exemplen på en enstämmig vokalkonsert med tre olika konserterande instrument. O. A.

För orgel.

Johann Nep. David: Choralwerk für Orgel. Edition Breitkopf n:r 5571 o. 5572.

Dessa båda häften innehålla 15 korta »Choralvorspiele, Partiten, Toccaten, Fantasien, Passacaglien u. a.» över koralmelodier, som äro välbekanta även i Sverige.

Vår tids »orgelrenässans» innebär ej blott, att orgeln genom annorlunda disposition och annat registreringsätt befrias från sin något tvivelaktiga roll som imitator och tillåtes vara sig själv. Även på orgelkompositionens område kan man iakttaga en självbesinning, en reaktion mot senare tiders många förvillelser. Här om vittnar bl. a. det återuppvaknade intresset för 16- och 1700-talens koralbearbetningar och de allt talrikare försöken att åstadkomma något nytt i anknytning till dessa förnämliga traditioner.

Föreliggande arbete är ett aktningvärt försök i denna riktning. Det är här ingalunda fråga om ett tafatt kopierande. Nog märker man, att dessa koralbearbetningar ej tillkommit under Bachs tid. Bl. a. på den djärva kontrapunktiken, ej minst på sättet att använda canon, därvid stämmorna stundom tyckas armbåga sig fram tämligen hänsynslöst. Om det hårda och kantiga resultat, som

i några fall blivit följden härav, kan verka avskräckande, så måste dock erkännas, att de flesta numren äro mycket användbara både som postludier och som konsertnummer. De komma säkerligen att uppskattas av dem, som längta efter friskare vindar inom orgelkonsten.

A. R—k.

Camillo Carlsen. Fra Davids Salmer, karakterstykker for Harmonium. Op. 44. A.-B. Nordiska Musikförlaget, Sthlm. Pris kr. 3:50.

Skulle några förebilder till föreliggande orgelmeditationer sökas, kan man knappast undgå att tänka på »Davids 94 Psalm» av Reubke och Mallings bibliska stämningbilder. Dock möter här ett helt annat musikerkynne: tonsättaren, som är organist i Roskilde domkyrka, visar här prov på en halvt improviserande orgelstil och en fri kontrapunktisk motivbehandling av ställvis bestickande verkan. Han kommer givetvis icke upp till exempelvis Reubkes monumentala fantasi, vilket ju heller icke är att begära i dessa jämförelsevis korta stycken, men inom ramen för dessa tonsättningar för *harmonium* finnas sådana som med största fördel låta sig utföras på stor orgel. Ja, jag skulle vilja säga, att vissa av dessa stycken *kräva* en väl avvägd registrering för att fullt komma till sin rätt. Till postludier lämpa sig somliga av dem utmärkt. Summa summarum: ett orgelhäfte som våra kyrkomusici ej böra underlåta att skaffa sig. Bekantskapen är värd att göra.

Jacob Nyvall.

Instrumentalmusik.

Johann Sebastian Bach: Trio-Sonate, D-moll, für zwei Violinen, Klavier oder Orgel, Violoncello ad libitum. Nagels Musik-Archiv. Kr. 49:—. Verlag Adolph Nagel, Hannover.

Härmed en komposition av J. S. Bach, en trio-sonat i d-moll, för första gången

utgiven till praktiskt bruk av prof. Hermann Keller, Stuttgart. Partituret är förut meddelat av Max Seiffert (i *Jahrbuch der Musikbibliothek Peters*, 1904). Äktheten av denna sonat är mycket omstridd. Manuskriftet anger nämligen en Mons. Bach som kompositör. Mycket talar dock (enl. Keller) för att Johann Sebastian Bach är upphovsmannen. Sonaten, som består av fyra satser med tempobeteckningarna *Adagio*, *Allegro*, *Largo* och *Vivace*, är, så vitt anmälaren kan bedöma, ett ur musikalisk synpunkt synnerligen förnämligt verk. Vissa partier, exempelvis delar av sista satsen, äro av utomordentlig skönhet. Cellostämman torde utan menlig inverkan på helhetsintrycket kunna uteslutas. Ehuru ingalunda lättspelt rekommenderas denna komposition på det allra livligaste. Även om kompositören skulle vara någon annan än J. S. Bach, vore fördenskull dess musikaliska värde ej mindre. O. A.

Kyrkokonst.

Curt Horn, Das Christusbild unserer Zeit. Furche-Kunstverlag, Berlin 1930.

D:r Curt Horn, pastor i Nya kyrkan i Berlin, är en av förgrundsfigurerna i det protestantiska Tysklands reformsträvanden på den kultiska konstens område. Sedan snart tio år tillbaka utger han tidskriften *Kunst und Kirche*, där han flera gånger behandlat kyrkliga konstfrågor av praktisk och teoretisk natur både ur historisk och modern synpunkt. För två år sedan utkom en intressant studie av honom, *Das Christusbild unserer Zeit*, som först nu har kommit red. till handa.

Horn är en entusiastisk anhängare av den moderna expressionistiska konsten. Han ger i sin bok först en återblick på Kristus-framställningens historia och går sedan till rätta med 1800-talets slätstrukturerade produkter. I det därpå följande kapitlet om vår tids förutsättningar för en ny Kristusframställning söker han upp-

visa, hur expressionismen reagerat mot 1800-talets materialism och religiösa likgiltighet och istället söker återge, »icke det som synes, utan det som är», för att tala med Fischer-Trachau. Förf. demonstrerar slutligen för oss några av de yngre tyska konstnärerna, som sysslat med religiös konst. Denna framställning skiljer sig fördelaktigt från många arbeten med detta ämne, som sett dagens ljus under de sista åren. Horn är saklig, vederhäftig och äger en konstnärlig känsla, som hindrar honom att betrakta tingen alltför litterärt. För en nutida tysk är det givetvis svårt att objektivt kunna överblicka expressionismens religiösa konst. Krigets nöd och de sedan följande andliga omvälvningarna ha gripit folket på ett sätt, som vi knappast kunna fatta. Ett uttryck för denna känsla av ångest och osäkerhet är just den tyska expressionismens Kristusframställningar. Till sin natur är den långt ifrån evangelisk; kristen tro och känsla för kultens krav saknas naturligtvis. Hartlaub har i en intressant studie, *Kunst und Religion* (1910), betecknat denna obestämda och svävande känsla för praereligiös. Med en viss överlägsenhet har sedan Paul Fechter, en av expressionismens apostlar, kallat den »sublimerade religiösa strävanden», och typiskt har van Gogh bekänt: »Jag är en troende i min otrohet». I denna konst blir Kristus och de religiösa gestalterna uttryck

för konstnärens egen ytterst starkt personligt färgade livsåskådning och för hans individuella själsstämningar. Dessa synpunkter har Horn knappast velat tangera — en av bokens uppgifter är nämligen att söka föra konstnärerna närmare de religiösa ämnena och på detta sätt åstadkomma ett samarbete mellan kyrkans representanter och målare och bildhuggare.

Den moderna tyska Kristusbilden är trots allt en mycket intressant företeelse. Verk ha här skapats av stort värde framför allt av män som Nolde och Jaeckel. Världskriget kastar dock ännu en hemsk skugga, som man särskilt ser av sådana verk som Heckels madonna eller Schmidt-Rottlufs Kristushuvud (1918), vilket i sin gräslighet uttrycker vild förtvivlan och nattsvart pessimism. Man har i detta sammanhang talat om »indirekta Kristusbilder» och därmed velat beteckna, att det religiösa motivet blott är en omklädnad för aktuella upplevelser. Kokoschkas Pietà kan t. ex. lika väl föreställa, hur en soldat dör i moderns armar. Å andra sidan ha själva krigsbilderna stundom fått en religiös fördjupning och betydelse t. ex. Fischer-Trachaus »Kriegergedächtnismal».

Horns mycket läsvärda bok framträder i en vacker modernistisk utstyrelse och med omsorgsfullt återgivna bilder, vilket gör den särskilt värdefull.

Bengt Cnattingius.

Till prästräktens historia.

I Prosten Lenströms¹ översättning av Löhes *Den evangeliske prästen* (Stockholm

¹ Prosten Carl Julius Lenström, * 1811, † 1893 såsom kyrkoherde i Väster-Lövsta av ärkestiftet, fil. jubeldoktor och teol. doktor, var en flitig skriftställare. Han var såsom docent i Uppsala utgivare av den litterära tidskriften *Eos* (1839—40). Om honom se *Ärkestiftets herdaminne* 4 sid. 287 ff.

1853) finnes i de av översättaren gjorda tilläggen med hänsyn till svenska förhållanden på s. 254 under not 33 några upplysningar om prästräkten vid förra seklets mitt, som utan att på något sätt vara sensationella dock kunna ha ett visst intresse för den av kyrklig kulturhistoria intresserade. Vi avtrycka här hans ord i den mån de beröra svenska förhållanden.